

การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริม
ประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่นาคม้าไม้ตำบลสมอแข อำเภอ
เมือง จังหวัดพิษณุโลก

Participation of people and networks of local administration
organizations in local culture promotion for tourism : A case of “Hae-
Nak-Ma-Mai” of TambonSamokhaeAmphoeMuangPhitsanulokProvince

พัฒนปกรณ์ ดอนตุ้มไพร^{*}
ดร.วงศ์กร เจียมเผ่า^{**}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่นาคม้าไม้ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชน และกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ในเขตตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๕,๑๐๖ คนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๙๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๘๗การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for window สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) การทดสอบที (t-test) และการทดสอบเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านประโยชน์ต่อชุมชน

แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว ดังนี้ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุน ส่งเสริม การประชาสัมพันธ์ ประเพณีแห่นาคม้าไม้ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย สืบสานอนุรักษ์ให้คงอยู่ตลอดไป

คำสำคัญ:การมีส่วนร่วม, ประเพณีท้องถิ่น, แห่นาคม้าไม้

^{*}นิสิตปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการปกครองท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

^{**}อาจารย์ที่ปรึกษา

Abstract

This research aims to study the involvement of the public and the network of local governments in promoting local traditions for tourism: A Case Study of Traditional Hae-Nak-Ma-Mai of the SamoDistrict Phitsanulok Province. The population consisted of residents and local leaders in the SamoDistrict Phitsanulok Province was ๑๕,๑๐๖ person. A sample ๓๙๐ was used in the research scales five levels of reliability was ๐.๙๗ Data analysis software package SPSS for window statistics. Data were analyzed using mean ($\bar{X}$), standard deviation (SD), independent sample t-test and F-test.

The research found as follow :

The participation of the people and a network of local governments in Submit by local traditions for tourism as a whole at a high level. Considering it was found that the participation in the evaluation. Compliance with the high level of the minor is engaging in the practice. And participation in the benefits. The side with the final sequence, including the benefit of the community.

The development of a network of public participation and a network of local governments in promoting local traditions for tourism should be the opportunity for local people to contribute more. The local governments should be encouraged to promote Naga Traditional wooden horse to be more widely known. Conservatives continue to remain forever.

Keywords: The Participation, Traditional, Hae-Nak-Ma-Mai

บทนำ

สืบเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน โดยนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่สำคัญได้แก่ การเสริมสร้างทุนสังคม (ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทางวัฒนธรรม) ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน สามารถจัดการความเสี่ยง และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ประเพณีวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม^๑

ชนบทร่วมประเพณีจึงเป็นส่วนสำคัญของชีวิตที่ควรศึกษาภูมิหลังของปราชญ์โบราณที่ยังปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนมีพลังในการขับเคลื่อนตัวเองสามารถผสมผสานและสืบทอดได้ต่อเนื่อง อันเป็นเอกลักษณ์สำคัญยิ่งที่ทำให้มนุษย์และกลุ่มคนต่าง ๆ มีความมั่นใจในความเป็นมนุษย์และเชื่อมั่นในสังคมของตนเอง อีกทั้งยังช่วยพัฒนาศักยภาพแห่งความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ให้ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยอาศัยชนบทร่วมประเพณีไทยซึ่งคนไทยทุกคนจะใช้ภูมิปัญญาไทยในการศึกษาเพื่อจะได้เป็นไทยที่มีค่ายิ่ง ประเพณีไทยส่วนใหญ่จะมีรากฐานสำคัญหยั่งรากลึกอยู่ในคำสอนของ

^๑นคร มุลงาม. (๒๕๕๒). ประสิทธิภาพในการดำเนินงานการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.

พระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นนิสัย เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยไปโดยไม่รู้ตัว การวางแนวทางแห่งชีวิตที่จะอยู่ร่วมกันในการปฏิบัติตนเพื่อให้ สอดคล้องและเป็นที่พอใจแก่บุคคลทุกฝ่าย ดังนั้น ประเพณีไทยจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของคน ทุกคน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติสำหรับตนและต่อสังคม ประเพณีถือเป็นวัฒนธรรม ที่เป็นเครื่องแสดงออกถึงบุคลิกลักษณะของชาติและสืบต่อความเป็นชาติ ประเทศใดชาติใดถ้าไร้ซึ่งวัฒนธรรมเป็นของตนเองแม้จะมีกำลังอำนาจเพียงใดก็ตามในที่สุดก็就会被กลืนชาติ เพราะ จะต้องรับเอาวัฒนธรรมของผู้อื่นมาใช้เป็นของตนเองและในที่สุดก็จะสูญเสียบุคลิกลักษณะของตน^๒

ประเพณีแห่นาคม้าไม้ถือเป็นประเพณีที่สำคัญของบ้านดงประโดกกรมธรรม์เป็นประเพณี การบวชนาคที่เก่าแก่เกิดขึ้นมานานแล้วแต่ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเพียงการบอกเล่าต่อ ๆ กันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งจนเป็นที่เข้าใจตรงกัน โดยจะนิยมบวชนาคในเดือน ๔ (เดือน เมษายน) ของทุกปี ชาวบ้านดงประโดกกรมธรรม์แม้จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากคนท้องถิ่นจังหวัด พิชณุโลกเนื่องจากเป็นชาวลาวพวนที่อพยพมาจากจังหวัดราชบุรี แต่นับถือพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน กับชาวท้องถิ่นพิษณุโลก ซึ่งชาวพุทธมีความเชื่อว่า ถ้ามีบุตรชายพ่อแม่จะภาคภูมิใจเมื่อลูกได้บวชเรียน ถ้ามี บุตรสาวพ่อแม่จะภาคภูมิใจเมื่อลูกได้เข้าพิธีแต่งงาน และมีความเชื่อว่าบุตรชายที่ได้บวชเรียนใน พระพุทธศาสนาจะส่งผลบุญต่อบิดามารดาเมื่อเวลาเสียชีวิตบิดามารดาจะได้เกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ ดังนั้นผู้ชายที่มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ที่มีความประสงค์จะบวชเรียนก็สามารถบวชได้ตามหลัก พระพุทธศาสนา ซึ่งจะกระทำในวันเวลาใดก็ได้ตามความสะดวกและเหมาะสม^๓

ประเพณีดังกล่าวถือเป็นประเพณีสำคัญที่เรียงร้อยคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นี่ถือเป็น เป้าหมายอันสำคัญของการบริหารภาครัฐที่ยังประโยชน์สุขให้กับประชาชนผู้วิจัจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อ การท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่นาคม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกเพื่อเป็นแนวทาง ในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

๑. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน การส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่นาคม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอ เมือง จังหวัดพิษณุโลก

๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่นาคม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๓. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่นาคม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

^๒ ฐานที่ปตินัยฐานท์. (๒๕๕๓). การศึกษาทัศนคติของผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีต่อจริยธรรม ทางการเมืองของนักการเมือง. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา) มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี.

^๓ นันท์พร การสมดี. (๒๕๕๔). การมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

๒. ขอบเขตการวิจัย

๒.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับเนื้อหา เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน และเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษา ประเพณีแห่ناقม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ใน ๔ ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

๒.๒ ขอบเขตตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษา ของประชาชนและกลุ่มผู้นำท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่ناقม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและกลุ่มผู้นำท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่ناقม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๔ ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

๒.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือประชาชนและกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ในเขตตำบลสมอแขอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๕,๑๐๖ คน

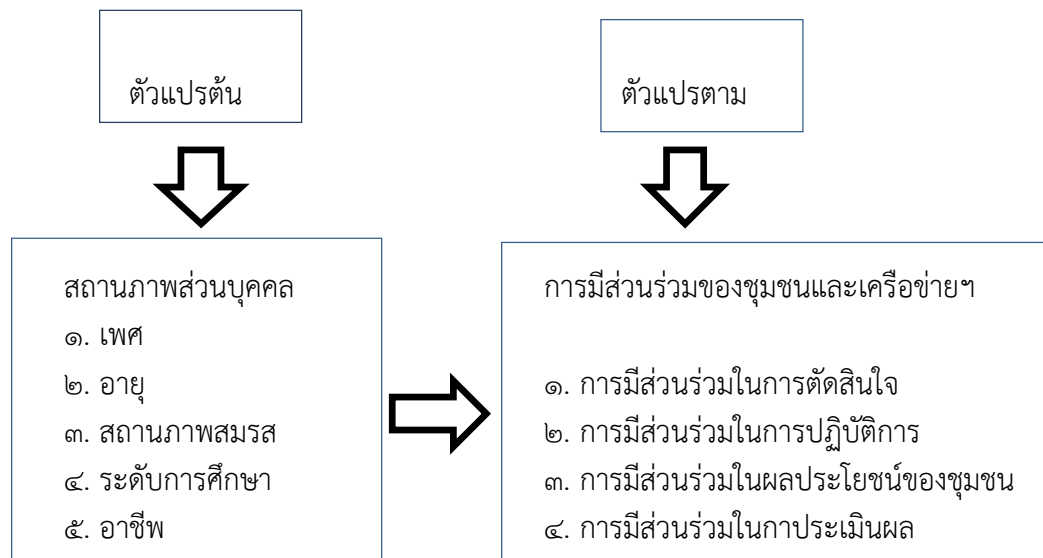
กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนและกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ในเขตตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๓๙๐ คน

๓. สมมติฐานการวิจัย

ประชาชนที่มี เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพที่ต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่ناقม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกแตกต่างกัน

๔. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน และเครือข่ายขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว ในการศึกษาอนุรักษประเพณีแห่ناقม้าไม้ ของตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย ไว้ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๕. วิธีดำเนินการวิจัย

๕.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๕.๑.๑ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ประชาชนและกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ในเขตตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด ๘ หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น ๑๕,๑๐๖ คน

๕.๑.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนและกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ในเขตตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณหาขนาดของยามาเน่(Yamane, ๑๙๗๖)อ้างอิงในภคญดา คงสมัย ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๙๐ คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi stage sampling)

๕.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่นาคมาไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนแบบประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด ได้แก่มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence : IOC) อยู่ระหว่าง ๐.๖๐ – ๑.๐๐ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๙๗

๕.๓. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

๑.การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามหลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

ภคญดา คงสมัย.(๒๕๕๕).การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญชม ศรีสะอาด.(๒๕๕๔).การวิจัยเบื้องต้น.(พิมพ์ครั้งที่ ๙).กรุงเทพ : สุวีริยาสาส์น.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์.(๒๕๔๐). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๘.กรุงเทพมหานคร : เจริญผล.

เรียบร้อย นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จทางสถิติเพื่อการวิจัย ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริม ประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่नाค้ำไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกสถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริม ประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่नाค้ำไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t – test) และตัวแปรต้นสองกลุ่ม สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่า (F-test)

๖. ผลการวิจัย

๖.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามโดยจำแนกตามเพศแล้ว พบว่า เพศชายมากกว่าเพศหญิง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐ และรองลงมาอยู่ในช่วงอายุ ๓๑-๔๐ ปี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็น ร้อยละ ๕๖.๗ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพอาชีพเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๔.๑

๖.๒ การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่नाค้ำไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากลำดับสูงสุดไปลำดับต่ำสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเพณีผล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๘, S.D. = ๐.๔๓$) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการณ์ ($\bar{X} = ๓.๘๓, S.D. = ๐.๓๖$) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน ($\bar{X} = ๓.๘๐, S.D. = ๐.๓๔$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = ๓.๘๖, S.D. = ๐.๓๕$) ซึ่งผู้วิจัยสรุปรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

๑. ด้านการตัดสินใจ การตัดสินใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากลำดับสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ ได้เข้าร่วมประชุมเพื่อพัฒนาแห่งท่องเที่ยวในชุมชนของท่าน ($\bar{X} = ๔.๓๐, S.D. = ๐.๔๖$) รองลงมา คือ ได้มีโอกาสเสนอโครงการและกิจกรรมของชุมชน ($\bar{X} = ๔.๐๐, S.D. = ๐.๖๓$) และได้มีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา และความต้องการของประชาชนในชุมชน ($\bar{X} = ๔.๐๐, S.D. = ๐.๗๗$)

๒. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากลำดับสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ ได้มีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานกับบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการปฏิบัติตามโครงการพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = ๔.๓๐, S.D. = ๐.๗๘$) รองลงมา คือ ได้ร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดงานประเพณีของท้องถิ่น ($\bar{X} = ๔.๐๐, S.D. = ๐.๖๓$) และได้มีส่วนร่วมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เพื่อการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ($\bar{X} = ๔.๐๐, S.D. = ๐.๗๗$)

๓. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากลำดับสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ ได้มีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาขนบธรรมเนียม

ประเพณีให้คงอยู่ชุมชน ให้สืบทอดไปสู่รุ่นลูกหลาน ($\bar{X} = ๔.๒๐, S.D. = ๐.๗๕$) รองลงมา คือ ได้มีส่วนร่วมดูแลการปฏิบัติงานตามโครงการพัฒนาชุมชนจนกว่าการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะเสร็จสิ้น ($\bar{X} = ๔.๐๐, S.D. = ๐.๖๓$) และได้มีโอกาสใช้บริการในโครงการ/ กิจกรรมของชุมชน ($\bar{X} = ๔.๐๐, S.D. = ๐.๖๓$) ตลอดจนได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ/ กิจกรรมของชุมชน ($\bar{X} = ๔.๐๐, S.D. = ๐.๖๓$)

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากลำดับสูงสุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการส่งเสริมและพัฒนาประเพณีท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = ๔.๒๐, S.D. = ๐.๔๐$) รองลงมา คือ ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการส่งเสริมและพัฒนาประเพณีท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = ๔.๐๐, S.D. = ๐.๖๓$) และได้มีส่วนร่วมส่งเสริมให้มีการประเมินผลการดำเนินโครงการ/ กิจกรรมการพัฒนาชุมชนบนธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ($\bar{X} = ๔.๐๐, S.D. = ๐.๖๔$)

๖.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ประชาชนที่มีอายุ สถานภาพสถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่ناقม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ส่วนประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่ناقม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๗. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่ناقม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามของโคเฮนและอ์ฟฮอฟท์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการณ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อาจเป็นเพราะว่า ประเพณีแห่ناقม้าไม้ อยู่คู่กับชุมชนคนสมอแขมาช้านาน สอดคล้องกับแนวคิดของโคเฮนและอ์ฟฮอฟท์ ซึ่งแบ่งเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ รูปแบบ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน และในการประเมินผล และสอดคล้องกับแนวคิดของปรีดา เจษฎารางกุล^๑ ที่ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งผลการวิจัยในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยมีสาระที่น่าสนใจที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

๑.๑ ด้านการปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าประชาชน ผู้นำท้องถิ่นได้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างเคร่งครัด และได้เข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งได้มีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการปฏิบัติตามโครงการพัฒนาชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัย

^๑ปรีดา เจษฎารางกุล. (๒๕๕๐). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคูคตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการปกครองท้องถิ่น)มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๖๕๘

ของจิตตา จิตตังตรง^๙ ที่ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนต่อการจัดทำพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองจันทบุรีผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมของอยู่ในระดับมาก และพบว่าคณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๑.๒ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนและผู้นำท้องถิ่น มีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชนบทธรรมนิยม ประเพณีให้คงอยู่ชุมชนให้สืบทอดไปสู่รุ่นลูกหลาน อีกทั้งได้มีส่วนร่วมในการให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานตาม โครงการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ตลอดจนได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ/ กิจกรรมของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของธันวัดน์คำภีลานนท์^{๑๐} ที่ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการ พัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนใน การพัฒนาท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่าคณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๑.๓ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ข้อ พบว่าประชาชน ผู้นำท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมสืบสานวัฒนธรรมประเพณีแห่งนาคม้าไม้เพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่ คนทั่วไป อีกทั้งได้มีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและได้นำเสนอ ผลการปฏิบัติงานตามโครงการพัฒนาชุมชนให้กับผู้นำชุมชน และประชาชนอยู่เสมอ สอดคล้องกับแนวคิด ของ ณรงค์ วารีชล^{๑๑} ที่ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่ “เมืองน่าอยู่” กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมของ กรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่ ในภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และพบว่ากรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ สมรส ระดับการศึกษา และอาชีพไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๑.๔ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเพณีแห่งนาคม้าไม้ในหลายช่องทาง มีการ ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ อีกทั้งยังได้มีส่วนร่วมในการ ลงมติให้มีการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมของชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดของณัฐภาส การรินทร์^{๑๒} ที่ได้ ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผล การศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

^๙จิตตา จิตตังตรง. (๒๕๕๐). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนต่อการจัดทำ แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙ -๒๕๕1) เทศบาลเมืองจันทบุรี. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการ ปกครองท้องถิ่น)มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

^{๑๐}ธันวัดน์คำภีลานนท์. (๒๕๕๐). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)มหาวิทยาลัยราชภัฏพระ นคร.

^{๑๑}ณรงค์ วารีชล. (๒๕๕๐). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่ กรณีศึกษา: เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี.ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการ บริหารทั่วไป) มหาวิทยาลัยบูรพา.

^{๑๒}ณัฐภาส การรินทร์. (๒๕๕๓). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมือง กาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต(สาขาวิชาการบริหาร) มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม.

๒. จากการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่มีต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่ناقม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนและผู้นำท้องถิ่นที่มี อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ส่วนประชาชนและผู้นำที่มีเพศต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน

๓. แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่ناقม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุน ส่งเสริม มีการพัฒนาและประชาสัมพันธ์ประเพณีแห่ناقม้าไม้ให้เป็นที่รู้จักและอย่างแพร่หลาย และสืบสาน อนุรักษ์ประเพณีแห่ناقม้าไม้ให้คงอยู่ตลอดไป

๘. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแห่ناقม้าไม้ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง ๔ ด้าน สรุปได้ดังนี้

๑. ด้านการตัดสินใจ : องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำท้องถิ่นในการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป

๒. ด้านการดำเนินการ : ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีให้คงอยู่คู่ชุมชนให้สืบทอดไปสู่รุ่นลูกหลาน

๓. ด้านการรับประโยชน์ของชุมชน : ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีแห่ناقม้าไม้ เพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป อีกทั้งได้มีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและได้นำเสนอผลการปฏิบัติงานตามโครงการพัฒนาชุมชนให้กับผู้นำชุมชน และประชาชนอยู่เสมอ

๔. ด้านการประเมินผล : ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเพณีแห่ناقม้าไม้ในหลายช่องทาง มีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ อีกทั้งยังได้มีส่วนร่วมในการลงมติให้มีการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมของชุมชน

๘.๑ ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

๘.๑.๑ ควรนำเสนอผลการวิจัยที่ได้แก่ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริมประเพณีแห่ناقม้าไม้ให้เป็นประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวระดับจังหวัด และระดับประเทศต่อไป

๘.๑.๒ ควรเผยแพร่ผลการวิจัยที่ได้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ให้ได้รับทราบเพื่อนำไปเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมสนับสนุนประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกต่อไป

๘.๒ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

๘.๒.๑ ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

๘.๒.๒ ควรศึกษาวิจัยถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลกเพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

๘.๒.๓ ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก

บรรณานุกรม

- ฐิตา จิตรตั้งตรง. (๒๕๕๐). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) เทศบาลเมืองจันทบุรี. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น)มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณรงค์ วาริชล. (๒๕๕๐). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่
กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลบางพระ อ.แกลง จ.ชลบุรี.ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารทั่วไป) มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐภาส การรินทร์. (๒๕๕๓). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต(สาขาวิชาการบริหาร)มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ธนวัฒน์คำกลานนท์. (๒๕๕๐). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต(สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ธำณัทปตน์. (๒๕๕๓). การศึกษาทัศนคติของผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีต่อจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นคร มุลงาม. (๒๕๕๒). ประสิทธิภาพในการดำเนินงานการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในประเทศไทย.วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์).มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- นันทชพร การสมดี. (๒๕๕๔). การมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองเส้น อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่.วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญชม ศรีสะอาด.(๒๕๕๔).การวิจัยเบื้องต้น.(พิมพ์ครั้งที่ ๙).กรุงเทพ : สุวีริยาสาส์น.
- ปรีดา เจษฎารางกุล. (๒๕๕๐). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคูคตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการปกครองท้องถิ่น)มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (๒๕๕๐). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ ๘). กรุงเทพมหานคร : เจริญผล.
- ภาคัญดา คงสมัย.(๒๕๕๕).การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.